

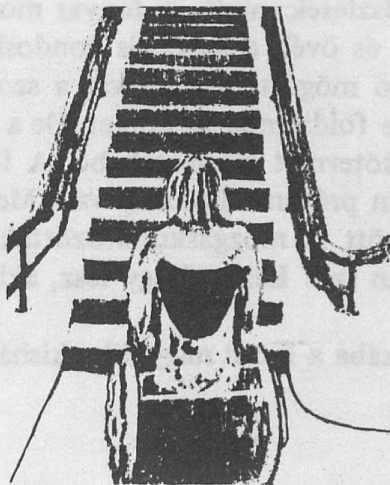

LEVÉL AZ ÉPÍTÉSZEKHEZ A KERÉKBEKÖTÖTTEK SORSA FÖLÖTTI AGGODALOMMAL

Kedves Barátaim!

Az én sorsom az, hogy két szakma között közvetítsek – több-kevesebb sikerrel. Építészeknek mondom el azt, amit a könyvtárosok szeretnének, és könyvtárosoknak magyarázom, amit az építészek megálmodtak. Ennek a munkának során szinte minden alkalommal újra és újra ugyanazt kell elmondanom, de türelemmel teszem, hiszen nincs más fórum, amelyen ezekről a témákról tárgyalgatnának. A türelmemet akkor szoktam elveszteni, amikor általános érvényű – vagy annak vélt – követelményeket kell újra meg újra magyaráznom, olyanokat, amelyek nemcsak könyvtárak esetében érvényesek, hanem minden középület megformálásakor is. Ilyenkor mindig előnt a kétség, talán mégsem lehetnek olyan általános érvényűek a követelményeim, ha nekem kell magyaráznom, ha nincsen ágazati szabvány, előírás, ha nem tanítják az egyetemen, vagy ha tanítják, akkor nem elég emlékezetesen. Kétségeimből újra meg újra csak ugyanabban az irányban tudok kibújni, az eredmény mindig ugyanaz, eszméimet egyre inkább rögeszméknek kell hinned. Hogy jogosak is, azt olykor remélni tudom, ha egy-egy beszélgetés során partnereim hajlanak az alkura. Saját eszméimről beszéltem. Pontatlanul. Többen vagyunk, akik ugyanezt szeretnék, csak talán nem elegendően ahhoz, hogy a vágyainkból fakadó mondatokkal minden illetékest a pártunkra állítsunk. Gondommá nekem is úgy lett, hogy másoktól tanultam. Most azért folyamodom az írott szóhoz, hogy ezentúl elég legyen elővenni egy-egy különlenyomatot, ha újra ez jön szóba.

Építészek számára a lépcső szinte a priori épület-szerkezet, amit talán hamarabb alkotott a hegyenjáró ember, mint épületet. Ennek a szerkezetnek köztudott, mondhatni axioma-tikus tartalma is van – nemcsak működése. Áldozati oltárt, trónust, templomot, múzeumot, általában valamely „emelkedett” hangulatú helyet lépcső nélkül alig

ismerünk. A lelki emelkedés érzetét mindenkor a fizikai emelkedés kényszerével szokták összekötni.

Sajnos, nagyon kevesekben tudatosult eddig, hogy a lépcsőnek ezen a mindenek feletti tartalmán túl még egy jelentése van: határ, rubikon, kerítés, amellyel a fizikailag ép emberek el tudják zárni magukat a kerékbe-kötöttektől.

Lehet, évezredekén át ennek vagy nem volt jelentősége, vagy, ha ennek tudatában voltak, akkor kívánatosnak találták ezt éppúgy, mint sok más megkülönböztető körülményt. Lehet, kisebb volt a jelentősége, mert kerék is kevesebb volt, mint mai, civilizált környezetünkben, mert az ember is ránevelődött a társadalmi különbségek okának-jogának megfellebbezhetetlenségére, és a fizikailag sérült ember is beletörődött a közfelfogás szerinti elértéktelenedésébe.

Annyi más után, ebben az embertelenségben is eljött az igazságérzet ébredése. Tudatosítanunk kell magunkban, hogy a fizikailag korlátozottak hátrányainak építése, kőbe-faragása, művi növelése éppúgy elítélendő, mint a faji, felekezeti, világnézeti, nemi, életkori megkülönböztetés és üldözés.

*

Egyívású barátom a háború utáni zavaros időkben téves szérumot kapott. Mire kitűnt a tévedés, késő volt. Egész életére bénultak meg a végtagjai. Annyi szerencséje maradt a tragédiában, hogy intellektusa sértetlenül kitartott, ma megbecsült szakirodalmi fordító. A civilizáció számos áldása könnyíti életét. Gépkocsit is felkínáltak neki, amelyet felsőkarral vezethet. Elhárította a segítséget, mert bár a *gépészmérnökök mindent megkísérelnek*, még a fenti technikai bravúrt is, addig az *építészek majdnem mindent megakadályoznak*: a legtöbb hely, ahová szívesen járna rendszeresen, kocsival elérhető, de a lépcsők-től kezdve megközelíthetetlen. Minden középület lépcső-párnán trónol, és ő irtózik a részvétől, amely toló kocsját a lépcsőkön kézben viteti. Magam sem tudtam olyan könyvtárat ajánlani, amelybe érdemes és könnyű lenne eljutnia. Bármennyire is szüksége lenne a folyóiratok havonta megújuló tarka tömegére, embertépítő varázsára. Azt olvassa csak, ami munkája során kerül kezébe, és amit a posta – pénzért – házhoz hordhat.

*

Aprócska – svéd – falu könyvtárát mutatják házigazdáim: kicsit rátartian oktatnak ki az elektronikus terminál működéséről, mely a távoli városhoz köti jólétben felnőtt kollégámat. Aztán szó nélkül megyünk el két ajtó előtt, csak én torpanok meg. Az egyiken a mozgáskorlátozottak nemzetközi piktogramja jelzi a minimálisnál kicsit nagyobb mellékhelyiséget. Betérek a részletek miatt, és fanyar mosolyra húzódik a szám: mi egy négyzetmétert megspórolunk, és övék a szociális gondoskodás minőségi különbségének ez a babérlevele. A másik ajtó mögött felvonó vár a szolgálatára. Ez, önmagában nem lenne különös – ha nem lenne földszintes az épület. De a könyveket galériásan helyezték el, a padlástérben pedig előadótermet rendeztek be. A felvonót kizárólag a toló kocsi miatt építették, mert a galérián prézens állomány van. Meglepett szemmel néznek vissza, amikor a falucska lakói között a mozgáskorlátozottak számát tudakolom. Itt nem számokról, hanem elvekről van szó! Lehet, hogy lesz, akinek szüksége lesz rá – ne adja isten!

Nekünk se kerülne devizába a kicsit nagyobb „kisház”, de valószínű, hogy terminálunk hamarabb lesz.

*

A müncheni városi könyvtár új épületének terveit nézegetjük. Minden lépcső mellett rámpa is. Ott is, ahol nem fordulhat elő, hogy könyvszállító kocsit tolnának rajta. Már tudom a leckét, rákérdezek. Bólintanak, majd az igazgató elmeséli, hogy egy, az előző évben megnyitott fiók-könyvtár előtt negyven toló kocsis fiatal tüntetően elállta a bejáratot. Egyetlen lépcső miatt nem tudtak bemenni. Az egész utcában leállt a forgalom. Másnap megrendelték a rámpát.

Kicsit felémás érzéssel gondolok hazai társadalmunk és fiataljaink nagyobb toleranciájára.

*

Itt van például a szombathelyi Ifjúsági és Művelődési Központ. Nem ezt a példát idézném, ha nem erre lenne – egyébként joggal – büszke a Magyar Építőművészet 81/1. száma. Nem látok egyetlen bejáratot sem, amely kielégítené a – müncheni fiatalok igényeit. Még megkülönböztető oldalbejáratot sem. Olyan, mint egy görög templom. Körülkerítve a fizikailag épek birodalma. A szegedi Somogyi Könyvtárba majd hátulról lehet besurranniuk a kitanítottaknak.

*

Az 1975-ben hatályba lépett 204/4. számú építésügyi ágazati szabványba belefoglaltuk: Az „A” és „B” rendeltetési fokozatú épületeknél feltétlenül biztosítandó, a „C” rendeltetésű könyvtár esetében kívánatos, a mozgás-korlátozott látogatók közlekedésének lépcsőkerülő megoldása. Öt cm-t meghaladó szintkülönbséget 10% emelkedésű rámpával kell áthidalni, személyfelvonó tervezése esetén annak küszöbszintjéig.

1980-ban az egész ÉSZ-t, ezzel a pontjával együtt hatályon kívül helyezte az ágazati hatóság. Persze, aki akarja, figyelembe veheti a továbbiakban is. És ezt a pontot nemcsak könyvtárak esetén!

Erre kér Benneteket, elfogult szívvel és szívélyes üdvözlettel,

Urbán László